

REVIEWS, BIBLIOGRAPHICAL NOTES

Liliana Maria Popa & Ioan-Nicolae Popa, Vasile Aaron, 1780-1821. Studiu monografic, Sibiu, InfoArt Media, 2011, 428 p.

Apărută la sfârșitul anului trecut la editura Infoart Media, cu o prefață profesionistă, datorată reputatului istoric al culturii Iacob Mârza, cartea se constituie într-o surpriză, dar și o restituire așteptată a unei personalități românești care și-a desfășurat activitatea în perioada de graniță dintre iluminism și romantism și de europenizare a societății și culturii românești din Transilvania în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Autorul celui dintâi tratat de drept, "poetul și întâiul avocat român din Ardeal", așa cum îl caracteriza Iosif Sterca Șuluțiu, și "arhipoeta românilor", după cum spunea Petru Maior, Vasile Aaron a fost contemporan și apropiat al fruntașilor Școlii ardelenice: Samuel Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai Deleanu, dar și al generației lui Vasile Pop, Paul Vasici și Vasile Fabian Bob, cu a căror idei și sentimente s-a identificat.

Autorii acestui studiu monografic de peste 400 de pagini readuc în memoria comunității sibiene și naționale figura lui Vasile Aaron, cel de la care au rămas mostre de scriere și vorbire autentică românească, care a urmărit "procopsirea" generală a românilor ardeleni, dar a și arătat aportul acestora la încetățenirea curentului romantic. Izvorâtă dintr-un studiu temeinic al documentelor de arhivă, cartea celor doi cercetători sibieni Liliana Maria Popa și Ioan-Nicolae Popa are meritul de a descifra pentru cei de astăzi destinul sinuos și tumultuos al unui personaj trecut pe nedrept în uitare.

Cercetarea asiduă a documentelor din Arhivele Naționale ale României – Serviciile Județene Alba, Cluj și Sibiu, în Arhiva centrală a Bisericii Evanghelice din România, în bibliotecile sibiene și Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, relevă în mod expresiv pe "scriitorul celui dintâi Tratat de drept", dar și pe cel care a tălmăcit pentru cititorii români din Ovidiu și Vergiliu, ca primul poet român care a încercat să dea o haină românească *Metamorfoselor* lui Ovidiu.

Într-un limbaj cursiv și accesibil, cu o stare de suspans permanentă, cartea dezvăluie cititorilor o genealogie temeinică și impresionantă a familiei Aroneștilor, redă reperele biografice ale lui Vasile Aaron în contextul Sibiului aflat la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, în contextul istoric al edictului de toleranță (1781) a reorganizării administrativ-teritoriale, care s-a finalizat cu desființarea autonomiilor teritoriale (1783-1784) și a memoriilor lui Ioan Bob și Gherasim Adamovici (1791-1792), realizând o frescă expresivă a epocii, cu oameni, cărți și evenimente. Vasile Aaron apare cititorilor în evoluția sa începută ca notar al Companiei grecești, avocat al Consistoriului ortodox din Sibiu, dar și avocat independent în acțiuni judiciare de mare anvergură, așa cum a fost procesul grandios al măierenilor sibieni sau procesul în care Vasile Aaron a fost apărător al descendenților lui Constantin Brâncoveanu. Autorii dezvăluie pe bază de documente mecanismul obținerii dreptului de a pleda în fața instanțelor de judecată săsești (*stallum agendi*), prezintă disertația lui Vasile Aaron redactată în limba latină, referitoare la modul de reglementare a succesiunilor din teritoriile aflate sub jurisdicție săsească, care este prima lucrare de acest gen redactată de un român, care a reușit să obțină *stallum agendi* pe Pământul Crăiesc. Meritul celor doi autori constă și în faptul că

au deslușit pentru publicul larg cele 1.000 de scrisori primite de Vasile Aaron de la diferite persoane și personalități, din fondul *Magistratul Orașului și Scaunului Sibiu. Seria actelor juridice*, documente redactate în limba română cu caractere chirilice și latină-română, în care nu există nici cea mai mică aluzie discriminatorie la vreo apartenență națională sau confesiune (merită amintite între altele copia ultimei pagini din scrisoarea lui Samuil Micu din 19 aprilie 1806, copia după scrisoarea lui George Șincai din 1 iunie 1806 sau scrisoarea lui Petru Maior din 23 mai 1806).

Liliana Maria Popa și Ioan-Nicolae Popa întruhidează în opera lor modelul cercetătorilor onești și temeinici, care și-au dublat munca de documentare extrem de laborioasă cu un aparat critic profesionist redactat și pentru care documentele de arhivă reprezintă baza elaborării unor contribuții originale: dintre cele 218 note, 174 sunt trimiteri la documente. În cercetarea și interpretarea documentelor, cei doi autori amendează afirmațiile unor autori care au abordat subiectul tratat de ei. Afirmații de genul “relațiile sale cu uniții nu sunt rele” (Alexandru Piru), Petru Pavel Aaron, decedat la Blaj, întemeietorul familiei Aroneștilor (Ecaterina Țărălungă) sau Petru Pavel Aaron – primul din seria episcopilor catolici transilvăneni, familia Aaron a fost ortodoxă (Mircea Popa), sunt luate în discuție, comentate și corectate pe bază de documente.

Prezentarea lucrărilor cu caracter juridic, dar și a celor cu caracter literar, aparținând lui Vasile Aaron, concluziile obiective: nu a fost istoric, lingvist, dascăl, teoretician, literar de forță, erudit, la care se adaugă lista Aroneștilor-preoți, după Șematismele din 1900, 1906, 1911, 1923, 1929, 1932 și 1938, glosarul util de termeni, indicele consistent de nume și o bibliografie impresionantă (132 de titluri), fac din cartea Liliane Maria Popa și a lui Ioan-Nicolae Popa, un model de restituire a unei personalități și a unei epoci, pe bază de documente, într-o manieră plăcută și accesibilă publicului cititor, dar deschide totodată și noi orizonturi de cercetare pentru cei care cunosc paleografia latină, română și germană și care doresc să aprofundeze cercetarea referitoare la spațiul transilvănean de la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea.

Alexiu Tatu

***Din Arhivele Cernăuțene. Scrisori către I. Nistor* (ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, anexe: Doina-Iozefina Iavni, cuvânt înainte: Florin Pintescu), Suceava, Editura Universității “Ștefan cel Mare” Suceava, 2012, 258 p.**

După publicarea lucrării sale de doctorat (*Ion Nistor. Dimensiunile personalității politice și culturale*, Rădăuți, 2000), Doina Alexa (căsătorită Iavni) reține din nou atenția cercetătorilor cu un prețios volum de documente: *Din Arhivele Cernăuțene. Scrisori către I. Nistor*.

Apariția editorială menționată pune la dispoziția istoricilor și filologilor un număr de 137 scrisori, ce au fost adunate între 1992 și 1994 de către editor din Arhivele de Stat ale Regiunii Cernăuți. Din păcate, volumul nu are pretenția de a fi unul exhaustiv, căci Doinei Alexa nu i s-a permis decât executarea unui număr limitat de copii xerox după corespondența păstrată în fondul personal *Ion Iancu Nistor*. Ca atare, restul corespondenței a trebuit descifrat și transcris loco de către editor, așa încât acest efort a rămas, în mod inevitabil, incomplet.